

RANSKAN SUOMELLE TALVISODAN 1939—40 AIKANA TARJOAMASTA SOTILASAVUSTA

Dosentti Jukka Nevakivi

Neljä vuotta sitten ilmestyneessä kirjassaan tämän kirjoittajalla oli tilaisuus selvittää ensimmäistä kertaa länsivaltojen suhtautumista talvisotaamme julkaisemattoman virallisen aineiston perusteella. Ranskan osalta oli silloin vielä tyydyttävä lähinnä asiakirjoihin, joita oli löydettävissä Englannin ja Suomen hallitusten arkistoista. Ranskassa ei toisen maailmansodan aikaiseen aineistoon ole tutkijoilla toistaiseksi ollut liiemmin asiaa — onpa ollut vakuuttavia viitteitä siitäkin, että Suomen talvisotaa koskeva sikäläinen asiakirja-aineisto on ainakin osittain tuhoutunut.¹⁾

Saatuani nyttemmin mainitun tutkimuksen englanninkielistä versiota valmistellessani poikkeuksellisesti luvan tutustua Ranskan ulkoministeriön ja Lontoon suurlähetystön arkistojen lisäksi Vincennes'in sota-arkistoissa oleviin talvisotaamme koskeviin asiakirjoihin olen voinut todeta, että niistä on kaikesta huolimatta löydettävissä melkoisesti uutta aineistoa. Pariisissa saksalaisten 1940 saapuessa tuhottuja asiakirjoja korvaavat suurelta osin Lontoossa suurlähetystön ja ranskalaisen sotilasmissionin suojissa säilyneet kaksoiskappaleet.

1) Apu jota ei pyydetty. Liittoutuneet ja Suomen talvisota 1939—1940. Kustannusosakeyhtiö Tammi, Helsinki 1972 (ranskalaisesta lähdeaineistosta erityisesti s. 295). Kirjan täydennetty englanninkielinen käännös on parasta aikaa painettavana ja ilmestyy Lontoossa C. Hurst & Co:n kustantamana.

Maanpuolustuskorkeakoulu
Kurssikirjasto

Näin paljastunut lähdeaineisto täydentää Ranskan Suomelle antamasta ja suunnittelemasta sotilasavusta hahmottelemaani kuvaa, joka jäi vuosien 1970—72 tutkimustilanteessa pakosta vaillinaiseksi. Lisäpiirteitä pyritään seuraavassa selostamaan, koko tapahtumaketjua liiemmin kertaamatta, siten, ettei lukijan tarvitse välttämättä tutustua mainittuun alkuteokseen. Kun Vincennes'in kokoelmat tietämäni mukaan avautuvat nyt toisen maailmansodan ajalta kaikkien tutkijoiden käytettäväksi, toivon viitteitteni osaltaan antavan käytännön opastusta paikalle hakeutuville maanmiehille.

Huomioni kohdistuvat lähinnä kolmeen asiaryhmään: 1) Suomeen lähetettyihin ranskalaisiin sotilasedustajiin ja asiantuntijoihin, 2) sotatarviketoimituksiin ja 3) suunniteltuun apuretkikuntaan.

1. RANSKALAISET SOTILASEDUSTAJAT JA ASIANTUNTIJAT SUOMESSA TALVISODAN AIKANA

Ranskasta oli 15. 12. 1939, kohta Kansainliiton Suomelle annettavasta avusta tekemän päätöksen jälkeen, lähetetty everstiluutnantti Jean Ganeval »kenraali Gamelinin, maavoimien ylipäällikön henkilökohtaisena edustajana marsalkka Mannerheimin luokse». ¹⁾ Ganeval viipyi Ranskaan suorittamiaan kahta konsultointimatkaa lukuunottamatta Mikkelissä 23. 3. 1940 saakka, sen jälkeen akreditoituna yleisesikuntaan Helsingissä 12. 6. saakka, jolloin hänen tehtävänsä päättyi. Ranskaan hän pääsi palaamaan vasta saman vuoden elokuun lopulla Saksan kautta, josta suomalaiset onnistuivat hankkimaan hänelle läpikululuvan Neuvostoliiton evättyä sen. ²⁾

Ganeval johti täällä 14. 2. 1940 muodostettua ranskalaista sotilasvaltuuskuntaa, johon kuuluivat kaikkien puolustushaarojen edustajat sekä epävirallinen Ranskan ulkoministeriön edustaja. Näiden lisäksi Ranskan Helsingin lähetystössä toimi sotilasasiamiehenä everstiluutnantti Ollivier. ³⁾

Paitsi sotilasvaltuuskuntaa Suomeen lähetettiin joukko asiantuntijoita, joista suurimman osan käsittivät juuri ennen rauhan solmimista saapuneet everstiluutnantti Dionin johtama tykistö-koulutusosasto, 25 upseeria ja 27 aliupseeria, sekä kapteeni Garnier'n johtama tykistökalustoryhmä, 2 upseeria ja 3 aliupseeria. Mainitut asiantuntijat samoin kuin sotilasvaltuuskunta — sen johtajaa lukuunottamatta — saa-

1) Evi Ganevalin 20. 1. 1941 Toulousessa päiväämä raportti; Service historique de l'armée de terre, Vincennes (= S.H.A.T.) 09P 350, 2/3: Missions militaires francaises en Finlande. III. Renseignements divers sur le personnel.

2) Sama sekä kenraali Ganevalin kirjoittajalle 7. 11. 1971 antama lausunto

3) Vrt. Apu jota ei pyydytty s 201.

tiin kotiutettua ennen Norjan lopullista miehitystä touko—kesäkuussa 1940.⁴⁾

2. RANSKAN SOTATARVIKETOIMITUKSET SUOMEEN

Ranskan Suomelle talvisodan aikana antama sotatarvikeapu, jonka lähtökohtana oli mainittu Kansainliiton päätös, mutta jota vauhdittamassa oli tiettyjä sekä poliittisia että sotilaallisia tarkoituksia, perustui ensi sijassa Pariisiin 15. 12. — siis Ganevalin lähtöpäivänä — saapuneen hallituksemme asiamiehen, eversti Aladár Paasosen esittämiin materiaalitoivotuksiin. Kuten Paasosen muistelmista ilmenee, pääministeri Daladier otti hänet yhdessä Suomen ministerin Harri Holman kanssa vastaan vielä samana päivänä ja lupasi lähettää Suomeen ilma-voimissamme sittemmin merkittävää osaa näytelleet kolmekymmentä Morane Saulnier-406 hävittäjää. Nämä samoin kuin koko joukko muita sotatarvikkeita, joiden merkitystä Paasonen kirjassaan korostaa, lähtivät Ranskasta suomalaisella Salli-laivalla vuoden 1940 ensimmäisenä päivänä.¹⁾

Itse asiassa pyydetyn materiaalin toimitukset saatiin varsinaisesti käyntiin vasta runsasta kuukautta myöhemmin. Syynä oli lähinnä se, että Ranskan poliittinen ja sotilasjohto kiinnittivät huomionsa muiden avustusmuotojen, ennen kaikkea suoran intervention suunnitteluun. Kun Paasosen muistelmissaan mainitsevat neljätoista suomalaista laivaa lopulta saatiin lastattua, tapahtui tämä enimmältä osin virikkeistä, joita saatiin 21. 1. Suomesta Pariisiin saapuneen Ganevalin selostuksista ja kenraali Oscar Enckellin kymmenen päivää myöhemmin Ganevalille tuomasta sotamarsalkka Mannerheimin henkilökohtaisesta kirjeestä.²⁾

Ylipäällikön kirjeessä herättää huomiota erityisesti se, että hän esittää materiaalipyyntönsä rusteeksi näkökohtia, joihin Paasonen kertoo muistelmissaan aikaisemmin kiinnittäneensä Daladier'n huomion:³⁾ »Minä rohkenen uskoa, että paljastaessaan Saksan liittolaisen armeijan todellisen arvon ja vetäessään sen huomion ja sen voimat pohjoiseen meidän sodallamme on tiettyä intressiä länsivalloille...»⁴⁾

4) Suomen Lontoon-ministerin G. A. Gripenbergin päiväkirja 30. 5. 1940; Gripenbergin kokoelma, Valtionarkisto. Tykistökuolustusosaston toiminnan oli määrä päättyä 10. 5. 1940: Ollivier'n 29. 4. 1940 ptytys sähke n:o 253 sotaministeriölle; S.H.A.T. Ibidem.

1) Vrt. ALADAR PAASONEN, Marsalkan tiedustelupäällikkönä ja hallituksen asiamiehenä. Helsinki 1974, ss. 84—87, ja J. O. Hannulan 25. 11. 1940 ptytys muistio "Selostus eversti A. Paasosen toiminnasta Pariisissa Suomen—Neuvostoliiton sodan aikana 1939—1940"; Sota-arkisto 2/622/20. Hannulan mukaan Paasonen oli aluksi nimitetty "Ministeri Holman sotilaalliseksi avustajaksi" (varsinaisena sotilasasiamiehenä Pariisiin oli akreditoitu evi Hiisi) mutta saanut kohta saapumisensa jälkeen määräyksen toimia "puolustusministeriön valtuutettuna Ranskassa".

2) Vrt. PAASONEN, s. 87 ja Apu jota ei pyydetty, s. 127, Enckellin toimeksianto ja saapumispäivämäärä UM:n 29. 1. 1940 ptytys sähkeessä n:o R 37; Tannerin kokoelma 27/225, Valtionarkisto.

3) PAASONEN, s. 84—85.

4) Mannerheimin 24. 1. 1940 ptytys kirje Gamelinille; S.H.A.T. 09P 350, 1/2: Aide à la Finlande

Marsalkan kirjeen saapuessa toimitukset olivat — kiitos Ganevalin kiirehtimisen — jo hyvässä vauhdissa. Ganevalin saapumispäivänä päävätyssä pääesikunnan muistilpanossa todettiin Suomesta pyydetyn kolmekymmentä Morane-hävittäjää lisää, mutta ilmailuministeriön päätyneen niiden asemesta toimittamaan kahdeksankymmentä vanhempaa mallia olevaa Koolhooven-hävittäjää, joita varten koulutettaisiin vapaaehtoiset puolalaiset lentäjät.¹⁾

Tammikuun lopulla Suomeen lähetetyssä lähetyksessä oli jo huomattava osuus raskaalla tykistöllä, jota marsalkka totesi kirjeessään erityisesti Suomeen toivottavan. Paitsi 22. 1. pohjoista kohden lähteneen ss Ericuksen kuljettamia kahtatoista 105 mm:n haalaravetitykkiä 12 000 laukausta 1. 2. lähteneet kaksi suomalaista laivaa, ss Hammarland ja Carolus, kuljettivat mm. kaksitoista 155 mm:n St. Chamond-haupitsia ja huomattavan määrän raskasta ja järeää De Bangekalustoa ampumatarvikkeineen. Le Havresta sotaministeriölle saapunut sähkö kertoi, että kaupungin satamaan on saapunut neljä päivää myöhemmin suomalaiset laivat Kotka ja Delaware lastattaviksi 53 rautatievaunullisella etupäässä tykistökalustoa ja a-tarvikkeita.²⁾

Ainakin viimeainnuttuihin kahteen laivaan lastatun materiaalin lähettämisestä teki päätöksen kenraali Gamelin, todistettavasti vasta 27. 1. eli sen jälkeen kun Ganeval oli ehtinyt tuoda tuoreet tiedot Suomesta. Verrattaessa Gamelinin hyväksymää toimitusluetteloa 25. 5. 1940 päivätyyn luetteloon, jonka pitäisi sisältää kaikki Ranskasta Suomeen toimitettu sotamateriaali, ilmenee, että tähän sisältyvästä jalkaväen-aseistuksesta samoin kuin pioneeri- ja viestikaluksista oli lähetetty ennen 27. 1. matkaan vähemmän kuin puolet, tykistökalustosta vain kolmannes. Tällöin oli kuitenkin jo toimitettu eräitä Suomessa kipeimmin kaivattuja tarvikkeita kuten kranaatinheitimet ja käsikranaatit, pst-tykit sekä 105 mm:n kenttäkanuunat.³⁾

Marsalkan kirjeen saapumisen jälkeen luvatussa materiaalista on mainittavin kolmenkymmenenkuuden 75:n mm:n kenttäkanuunan erä, 2 000 laukausta kuhunkin. Suomalaisten pyydettyä saamiensa kahdenkymmentä 75 mm:n tykin lisäksi enemmän oli Gamelin aluksi todennut, ettei Ranskalla ollut enää varaa luovuttaa niitä. Mutta kun vastaavaa

- 1) 21. 1. 1940 pty muistilpano; ibidem. Mainittakoon, ettei Koolhooven-koneita saatu Suomeen sen enempää kuin puolalaisia lentäjäläkään. Näiden koneiden asemasta Suomeen luvattiin sittemmin lähettää Caudron-Renault hävittäjiä. Näitä saatiin lopulta toukokuussa 1940 kuusi kappaletta mutta kaikki oli jo vuoden sisällä poistettava käytöstä. — KALEVI KESKINEN—KARI STENMAN—KLAUS NISKA, Suomen ilmavoimien historia, osa 4, (Forssa 1975), s. 105.
- 2) Mainittu Mannerheimin 24. 1. 1940 pty kirje. Le Havren satamakomission 6. 2. 1940 pty sähkö n:o 34 sotaministeriölle; S.H.A.T. ibidem. Vrt. JUHO NIUKKANEN, Talvisodan puolustusministeri kertoo, Porvoo 1951, liite 5.
- 3) 27. 1. 1940 pty muistio "Cessions possibles à la Finlande"; S.H.A.T. ibidem. Tämän reunassa olevassa käsikirjoituksessa 29. 1. päivätyssä muistilpanossa (allekirjoitusmerkintä "Kr") todetaan, että kenraali Gamelin oli hyväksynyt toimitusluettelon 27. 1. ja että "2 suomalaista laivaa olisi valmiina Le Havressa". 25. 5. 1940 pty muistio "Finlande, cessions du matériel d'artillerie, d'infanterie et d'aviation"; ibidem.

kalustoa ei saatu Englannistakaan, asiassa vedottiin uudelleen Daladier'hen ja tykit löytyivät.¹⁾

Oheisena esitettyyn tilastolliseen yhteenvetoon sisältyvät tiedot perustuvat kokonaislukujen osalta ranskalaisiin lähteisiin ja talvisodan vielä kestäessä perille saapuneen materiaalin osalta etupäässä suomalaisiin lähteisiin. Ne eroavat paikoitellen merkittävästi ei yksin niistä arvioista, joita tämän kirjoittaja on esittänyt aiemmin, vaan myös niistä luvuista, joita eversti Paasonen on antanut muistelmissaan. Poikkeamia esiintyy varsinkin tykistömateriaalin osalla.²⁾ Kuten tilastosta ilmenee, varsin pieni osa Ranskasta toimitetuista tarvikkeista ehti lopulta Suomeen talvisodan kestäessä. Matka lähtösatamista Norjan kautta Suomeen, minne tavarat kuljetettiin yleensä junalla, kesti tavallisesti yli kuukauden. Helmikuun ensimmäisenä päivänä lähteneet laivat näyttävätkin olleen viimeiset alukset, joiden lasti ehti pääosin perille. Kaikkiaan Ranskasta oli Deladier'n mukaan siihen mennessä lastattu Suomeen 5 000 tonnia sotatarvikkeita.³⁾

Ranskalaisen samoin kuin brittiläisenkin materiaalin toimittamisessa Suomeen oli paljon toivomisen varaa. Kapteeni Garnier totesi raportissaan, että esimerkiksi 90 mm:n de Bange-kalusto oli saapunut perille ilman tähtäinlaitteita, suojalevyjä ja varaosia, jotka seurasivat eri lähetystenä viikkoja myöhemmin. Kuljetuslaatikkoja ei ollut numeroitu, joten niiden sisällöstä ei voinut päästä perille muuten kuin avaamalla. Pohjoisesta tulevat lähetykset oli niin muodoin purettava junasta Seinäjoella, avattava, identifioitava, pakattava uudelleen ja lähetettävä sisältönsä perusteella kukin omalle määrääsämälleen.⁴⁾

Suomalaisten kyvystä käsitellä ranskalaista tykistömateriaalia annettiin vähän mairitteleva kuva. Evl Ollivier raportoi Pariisiin, että 75 mm:n kenttäkanuunat oli pantu kokoon asiantunteottomin voimin ja lähetetty sitten rintamalle ilman ohjeita. Sotilasasiamies totesi, että suomalaiset aliarvioivat tätä edellisen maailmansodan aikana tehokkaaksi tunnettua asetta, »koska heillä on ennakkoluuloja kaikkea vanhaa kohtaan». Väitettyään vielä enempää perustelematta, että »suomalaisen tykistön ampumamethodit ja henkilöstön ammattitaito ovat heikot», Ollivier pyysi ja saikin Ranskasta asiantuntijoita, tosin liian myöhään mitä talvisotaan tulee.⁵⁾

Oheiseen tilastoon ei ole merkitty Ranskasta jo ennen sotaa hankittuja kiväärejä ja laivatykkeitä enempää kuin sodan aikana saatua ty-

1) Gamelinin 15. 2. 1940 pty muistio n:o 256 Cab.D.N.; S.H.A.T. G 1 P 5: Grand Quartier Général 1939/1940, Cabinet D.N., Conduite de la guerre — Opérations et hypothèses: Scandinavie. Vrt. Apu jota ei pyydetty, s. 230, sekä evl J. O. Hannulan mainittu 25. 11. 1940 pty muistio.

2) Vrt. Apu jota ei pyydetty, ss. 126—127 ja PÄASONEN, s. 87.

3) Päämajan huolto-osaston viikkoraportit n:ot 1635 ja 1720/40; Sota-arkisto 2554/1. Vrt. NIUKKANEN, mt., liite 5. Daladier'n tilannekatsaus 5. 2. liittoutuneiden ylimmäkseen sotaneuvoston kokouksessa: S.H.A.T. G 1 P 4: Grand Quartier Général 1939/1940, Cabinet D.N., Conseil Suprême

4) Garnier'n 15. 3. 1940 pty raportti "Matériel étranger en Finlande"; ibidem.

5) Ollivier'n 18. 2. 1940 pty sähkö n:o 14—15—16 Gamelinille: S.H.A.T. 09P 350

Ranskan sotatarviketoimitukset Suomeen talvisodan aikana

Lähetetty Suomeen ennen vientikieltoa (huhtik. 1940)

Tarvikelaji	Ehtinyt Suomeen varikolle 13. 3.	Ehtinyt Suomeen käyttöön 13. 3.	Kaikkiaan
pikakiväärejä 7,5 mm, m/24	100 ^{a)}		100
näiden patruunoita			1 milj. ^{b)}
pikakiväärejä 8 mm, m/15	2 755 ^{c)}		5 000 ^{d)}
näiden patruunoita	6 milj. ^{e)}		20 milj. ^{b)}
käsikranaatteja			200 000 ^{b)}
81 mm:n kranaatinheittimiä (Brandt)	50 ^{c)}		100 ^{e)}
näiden laukauksia			100 000 ^{b)} + 50 500 ^{f)}
25 mm:n pst-tykkejä		48 ^{g)}	50
näiden laukauksia	20 000 ^{c)}		
45 mm:n pst-tykkejä			10 ^{h)}
näiden laukauksia			72 800 ⁱ⁾

a) Ev ltn Ganevalin 21. 4. 1940 pty:n kirj. n:o 133 mukaan: S.H.A.T. 09P 350.

b) 25. 5. 1940 pty:n ranskalaisen kokonaisluettelon mukaan toimitettu tammikuussa.

c) Saapunut päämajan huolto-osaston viikkoraporttien (Sota-arkisto 2554/1) mukaan Suomeen helmikuun toisella viikolla. Kohdassa a) mainitun lähteen mukaan käytössä rintamalla.

d) 2000 kpl saapunut 14. 3. alkavalla viikolla: lähde kuten edellä.

e) Kaikki kuten kohdassa a)

f) 50 000 kpl normaaleja sekä 500 erikoisvahvoja kranaatteja Ranskasta 10. 2. lähteneellä ss Kotkalla (ks. NIUKKANEN, liite 5); lisäksi luvattu huhtikuuksi 50 000 kpl normaaleja, jotka ilmeisesti jäivät toimittamatta (kokonaisluettelo 25. 5. 1940).

g) 20 kpl kuten kohdassa c), 20 kpl helmikuun viimeisellä ja 8 kpl maaliskuun ensimmäisellä viikolla (huolto-osaston viikkoraporttien mukaan). Kohdassa a) mainitun lähteen mukaan ainakin osa ehti rintamalle.

h) Lähetettiin kuten kohdassa f)

i) Samankaliberisten tykkien vähälukuisuuteen verrattuna määrä vaikuttaa suhteettomalta.

Lähetetty Suomeen ennen vienti-
kieltoa (huhtik. 1940)

Tarvikelaji	Ehtinyt Suomeen varikolle 13. 3.	Ehtinyt Suomeen käyttöön 13. 3.	Kaikkiaan
piikkilankaa			200 ^b)+800 t.
trotyyliä			100 t. ^b)
valopistooleja			500 ^b)
näiden ammuksia			20 000 ^b)
75 mm:n kenttäkanuunoita, m/97 .	12 ^a)		48 ^b)
näiden laukauksia			152 000 ^c)
105 mm:n haaralavettitykkejä m/13		12 ^d)	12
näiden laukauksia			20 000 ^e)
155 mm:n hauptitseja St.Chamond .			24 ^f)
näiden laukauksia			32 000 ^g)
80 mm:n de Bange-kanuunoita ..		12 ^d)	12
90 " " " " " " " " " "	32 ^h)	68 ^h)	100
120 " " " " " " " " " "		18 ⁱ)	72
155 " " " " " " " " " "			24 ^j)
de Bange-kaluston laukauksia yht.		n. 130 000	390 000 ^k)
kenttäradioita			25 ^l)
kenttäkaapelia			10 000 km ^j)
kenttäpuhelimia	102 ^a)		102
kenttäpuhelinkeskuksia yht.	100 ^a)		100

- a) Kapt Garnier'n 15. 3. 1940 pty:n raportin mukaan: S.H.A.T. 09P 350, 1/2.
b) Loput 36 kpl, joista todennäköisesti vain kuusi ehti Suomeen ennen Norjan miehitystä, toimitettuna helmikuussa: kokonaisluettelo 25. 5. 1940 ja huolto-osaston viikkoraportit.
c) Kokonaisluettelon mukaan 24 000 kpl toimitettu tammikuussa, 100 000 kpl helmikuussa ja 28 000 maaliskuussa; huhtikuuksi luvattu vielä 35 000 kpl.
d) Saapuivat huolto-osaston raporttien mukaan maaliskuun ensimmäisellä viikolla.
e) Em. lähetykseen ei sisältynyt laukauksia; Ranskasta oli toimitettu tammikuussa 12 000 ja maaliskuussa 8 000 sekä luvattu huhtikuuksi 4 000 kpl; lähteet kuten kohdassa b).
f) Saapuivat yhtä lukuunottamatta vasta maaliskuun lopulla; lähteet kuten kohdassa b).
g) Kokonaisluettelon 25. 5. 1940 mukaan 4 000 kpl luvattu huhtikuuksi.
h) Huolto-osaston raporttien mukaan tilanne 29. 2. alkavalla viikolla.
i) Em. lähteen mukaan saapuivat viimeisellä sotaviikolla, kuusi muuta kaksi viikkoa myöhemmin; loput Ranskasta lähetetyistä 72 tykistä jäivät saksalaisten saavuttua toistaiseksi Norjan satamiin.
j) Puolet luovutettu tammil- ja puolet helmikuussa (kokonaisluettelo 25. 5. 1940).
k) Huhtikuuksi luvattu vielä yht. 51 000 kpl (kokonaisluettelo 25. 5. 1940).
l) Luovutettu helmikuussa; huhti- ja toukokuuksi luvattu 2 x 50 kpl (ibidem).

kistön varaosamateriaalia sekä tulenjohtokalustoa; viimeainituista ei ole käyttämässäni arkistoyhteyksissä ollut riittävästi yksityiskohtia, mutta arvioidusta hinnastaan päätellen, miljoona frangia, nekin olivat huomattavaa luokkaa. Kaikkiaan Suomeen lähetetyn sotamateriaalin yhteishinnaksi kuljetuskuluineen arvioitiin 12. 2. päivätyssä laskelmas- sa, siis ilman mainittuja 36 kenttäkanuunaa, 456 870 000 frangia. Tästä totesivat ranskalaiset luovuttaneensa ilmaiseksi 32 860 000 frangin ar- vosta.¹⁾

Mainittakoon, että Ranskan amiraliteetin edustajana Suomeen lähe- tetty komentaja Peltier välitti Pariisiin merivoimien esikunnan tarvi- ketoivomukset. Näiden perusteella ranskalaiset lupasivat toimittaa Suomeen 305 mm:n rannikkotykkejä, 400 miinaa ja 50 torpedoa, mutta näitä ei ilmeisesti ehditty laivata ennen sodan päättymistä. Niinikään Ranskasta havitellun laivastokaluston hankkiminen jäi suunnittelu- asteelle.²⁾

Ranskan Suomeen toimittamat sotatarvikkeet olivat voittopuolisesti vanhentunutta mallia eivätkä yleensä vastanneet toisen maailmansodan aikaisia vaatimuksia. Niinpä pst-tykit samoin kuin Morane-hävittäjien aseistuksena olleet konekiväärit olivat liian heikkotehoisia; ilmator- juntakalustoa ei pyynnöistä huolimatta saatu lainkaan. Pahimpana jar- runa Suomen toivomusten täyttämisessä oli kenraali Gamelin, joka ha- lusi säästää uudemmat aseet oman armeijansa käyttöön. Pääministeri Daladier sen sijaan pyrki poliittisista syistä toimittamaan Suomeen kaiken minkä irti sai »mahdollisuuksien äärimmäisiä rajoja myöten», tapahtuipa se sitten muiden tuettavien, kuten Jugoslavian, Romanian, ja Turkin kustannuksella.³⁾

Daladier'n tahto auttaa Suomea ilmeni siinäkin, että hän suostui empimättä Italiasta, Unkarista ym. etelä- ja kaakkoiseurooppalaisista maista Suomeen lähetettyjen tarvikkeiden ja vapaaehtoisten kauttakul- jetukseen puuttuen henkilökohtaisesti tilanteeseen, milloin se vaati nopeita toimenpiteitä esimerkiksi tullissa. Niinpä hän antoi vastaavat ohjeet tullihallitukselle heti kuultuaan, että Suomeen tarkoitetut mutta Saksasta palautetut 25 italialaista Fiat-hävittäjää aiottaisiin kuljettaa rautateitse Ranskan läpi Hollannin satamiin lastattaviksi.⁴⁾

- 1) 12. 2. 1940 ptyy muistio "Estimation du matériel envoyé en Finlande"; S.H.A.T. 09P 350, 1/2. S H.A.T.:ssa käyttöön saamini asiakirjoihin ei sisällynyt aineistoa Ranskan ja Suomen kesken toisen maailmansodan jälkeen käydyistä neuvotteluista, joissa sovittiin sotatarviketoimitusten maksamisesta.
- 2) Peltier'n 4. 2. 1940 ptyy kirj. n:o 4 amiraliteetille ja saman 15. 3. 1940 ptyy kirj. n:o 26 samalle; S H.A.T. 09P 350, 2/2: Correspondances de l'attaché naval. Peltier'n 10. 2. 1940 päivätyin sähköon n:o 9 (S.H.A.T. ibidem) mukaan suomalaiset halusivat tilata ulkomailta, lähinnä länsivalloilta kaksi Diane-luokan sukellusvenettä, kaksi Pomone-torpedovenettä ja neljä hävittäjää mallia CH2.
- 3) Gamelinin asenteesta evl Hannulan mainittu 25. 11. 1940 ptyy muistio, s. 2. Kappaleessa esiintyvää lainaus Daladier'n 10. 3. 1940 pytystä ohjesähköstä (n:o 133) Helsingissä olevalle lähettijälle; Ranskan ulkoministeriön arkisto. Kuten Gamelinin 24. 12. 1939 pytystä kirjeestä n:o 174/Cab.D.N. (S.H.A.T. G1 P5) ilmenee ensimmäiset Suomeen toimitetut tarvike-erät otettiin mainituille kol- melle maalle varatuista kiintöistä.
- 4) Fietejä koskevat ohjeet Daladier'n 11. 1. 1940 pytyssä kirjeessä tullihallitukselle (Direction Gé- nérale des Douanes); S.H.A.T. 09P 350, 1/2. RISTO PAJARIN mukaan (Talvisota ilmassa, Porvoo 1971, s. 63) mainitut koneet lähetettiin Italiasta lopulta meritse Gibraltarin kautta. Vastaaavia oh- jeita esiintyy ainakin kolmessa muussa samasta arkistoyhteydestä löytyvästä Daladier'n kirjees- tä tullihallitukselle.

RANSKALAISTEN APURETKISUUNNITELMA

Välittömästi puuttumisesta talvisotaan alettiin keskustella miltei samanaikaisesti ensimmäisten sotatarviketoimitusten kanssa, mutta päätös lykkääntyi, lähinnä konfliktia Neuvostoliiton kanssa pelkäävien brittien epäroinnistä johtuen.¹⁾ Muistiossa, jonka kenraali Gamelin oli tammikuun lopussa valmistanut Vincennes'ssä käytyihin liitoutuneiden ylimmän sotaneuvoston kokousta valmisteleviin neuvotteluihin, korostettiin Ganevalin jo raportoimaa tosiasiaa, että suomalaisten pahimpana pulmana oli sittenkin reservien puute; siinä kehoitettiin »tutkimaan mahdollisuuksia ryhtyä suoraan interventioon, joka antaisi Suomen sodanjohdolle tilaisuuden irroittaa 3—4 divisioonaa vastaavat joukot» käytettäväksi kriittisimmissä painopistesuunnissa.²⁾

Tässä vaiheessa Gamelin suositteli vielä maihinnousun suorittamista Petsamoon ja Neuvostoliiton Muurmannin alueella olevien divisioonien eliminoinnista katkaisemalla Muurmannin rata Kantalahden tai Petroskoin korkeudelta. Operaatioiden laadullisten ja määrällisten vaatimusten vuoksi interventiota olisi ollut mahdoton toteuttaa vapaaehtoisvoimin, joten Suomeen ehdotettiin lähetettäväksi säännöllisiä joukkoja.³⁾

Ranskalaiset näyttävät olleen yllättävää kyllä paremmin valmistautuneita pohjoisiin olosuhteisiin kuin britit, siitä huolimatta että näiden silloinen ylipäällikkö kenraali Ironside oli parikymmentä vuotta aikaisemmin toiminut komentajatehtävissä Arkangelissa. Ranskan Helsingissä oleva sotilasasiamies suhtautui erittäin pessimistisesti länsivaltojen joukkojen lähettämiseen Narvikinkaan kautta Suomeen, sitten kun sitä koskeva päätös vihdoin (5. 2. 1940) tehtiin. Hänen käsityksensä mukaan alppijääkäreistäkään kokoonpannuista läntisistä joukoista ei olisi sääolosuhteista johtuen ollut täällä sanottavaa hyötyä ennen kesäkuuta eikä jälkeen lokakuun. Kesäkuuhun mennessä vain pohjoismaista lähetetyt joukot olisivat voineet antaa suomalaisille näiden välttämättä tarvitsemää tehokasta apua.⁴⁾

Ollivier välitti Ranskaan varsin masentavan, mutta realistisen kuvan huolto-ongelmista. Suomeen lähetettävien joukkojen oli oltava täysin omavaraisia: »Suomesta saatavan muonan varaan ei voida

-
- 1) Vrt. Apu jota ei pyydetty, ss. 133—134 ja 136—137. S.H.A.T.:n kokoelmista löytyy amiraali Darlanin toimesta laadittu 14. 1. 1940 ptyy "Note sur une opération navale dans l'Océan glacial arctique" (G1 P 5), jossa todetaan Ranskan amiraliiteetin lähettäneen 25. 12. 1939 edustajiaan Lontoon tutkimaan suomalaisten ja puolalaisten ehdottamaa mahdollisuutta, että länsivallat tukisivat Puolan pakolaisiavaston voimin Petsamoon suoritettavaa hyökkäystä.
 - 2) Gamelinin allekirjoittama 29. 1. 1940 ptyy "Note relative aux théâtres d'opérations Finlandais et Scandinaves"; S.H.A.T., ibidem.
 - 3) Sama ja sen yhteydessä oleva "Note annexe sur les opérations terrestres en Finlande
 - 4) Ollivier'n 14. 2. 1940 ptyy sähkö n:o 181: S.H.A.T. 09P 350

mitään laskea; Lapista ei saa kerrassaan mitään, eikä muukaan osa maata tuota muuta kuin maitoa, perunoita, lihaa ja leipää, laadultaan keskinkertaista ja määrältään vähän. Ei ole hedelmiä, ei vihanneksia, ei tupakkaa, ei viiniä. Hyviä kokkeja on tuotava itse...” Myös Ganeval oli sitä mieltä, ettei kova ruisleipä olisi kelvannut ranskalaisille ja kehotti ottamaan mukaan leipureita samoin kuin oman autokaluston huollosta perillä olevia mekaanikkoja.¹⁾

Kuten Narvikin mairinnousryhmän komentajiksi nimettyjen kenraalien Mackesy ja Audet Lontoossa käymien neuvottelujen pöytäkirjasta ilmenee, ryhmän päätukikohdaksi oli ajateltu sen varsinaisten tavoitteiden mukaisesti Jällivaaran—Kiurunan aluetta, joka piti malmiesiintymiensä vuoksi suojattaman saksalaisilta ja venäläisiltä. Kun tukikohtaan kuljetettavaksi suunnitellut kahden kuukauden huoltovarasot olisivat saapuneet Narvikiin ensimmäisessä kuljetusvaiheessa (kahdeksan päivää operaation alkamisen jälkeen, jota suunniteltiin lopulta maaliskuun 15 päiväksi) kuljetuslaivojen purkaminen olisi saatu suoritettua loppuun vasta viikkoa myöhemmin, toisin sanoen samana päivänä, jolloin mairinnousryhmän brittiläisten joukkojen pääosa olisi ehtinyt Narvikiin.²⁾

Ranskalaiset alppijääkärit, joiden piti muodostaa Suomeen lähetettävän apuretkikunnan runko, olisivat saapuneet Narvikiin vasta kolme päivää tämän jälkeen, eli mainitun aikataulun mukaisesti 2. 4. Ranskalaisten lähteiden mukaan amiraali Darlan oli yrittänyt ehdottaa Lontooseen, että brittejä lähtövalmiimmat ranskalaiset olisi voitu kuljettaa Narvikiin jo ennen suunniteltua etujoukkoa, niin että he olisivat ehtineet perille 12. 3. Tähän ei kuitenkaan saatu vastausta, ilmeisesti arvovaltasyistä.³⁾

Näin ollen apuretkikunnan ehtiminen perille ennen maaliskuun loppua (kuten Paasoselle oli luvattu⁴⁾) olisi ollut sula mahdottomuus — siinäkin tapauksessa että Norja ja Ruotsi olisivat myöntyneet kauttakulkuun ja auttaneet kuljetusongelmien ratkaisemisessa, joita suunnittelijat erityisesti pelkäsivät. Sen valossa mitä kuukautta myöhemmin tapahtui näyttää ilmeiseltä, että liittoutuneiden yritykset olisi kilpistynyt saksalaisten käynnistämiin vastatoimiin, erityisesti ilmahyökkäyksiin, joiden varalle Narvikinkaan ryhmää ei ollut varustettu. On tuskin todennäköistä, että talviolosuhteisiin tottumattomat britit olisivat käytössään olleesta metallisesta kiitoratakalustosta huolimatta kyenneet sijoittamaan ilmavoimiaan sisämaahan ennen kuin kalottialueen harvat lentokentät olisivat alkaneet kesäkuussa kui-

1) Sama ja Ganevalin 21. 2. 1940 pty sähkö n:o 1 Bertiozille (Gamelin).

2) Muistio Mackesyn ja Audet'n neuvottelusta War Officeessa 20. 2. 1940 klo 11; S.H.A.T. 02P 351: Compte-rendu des séances du comité chargé l'étude du projet de Scandinavie (14 février — 24 mai 1940).

3) Ranskalaisten valmisteluja koskeva muistinpäätös Paul Reynaudin papereissa, Ranskan ulkoministeriön arkisto.

4) Ks. esim. PAASONEN, mts. 100.

vua. Ranskalaiset hankkivat sodan viime päivinä lähettää Suomeen tusinan Potez-pommituskoneitaan, mutta heidän ei odotettu asettavan ilmavoimiaan varsinaisen apuretkikunnan käytettäväksi.¹⁾

Ranskalaisista arkistoista löytyy vahvistusta olettamukseen, että hanke olisi voinut kariutua myös keskitetyn ja päättäväisen johdon puutteeseen. Kuten Daladier'n seuraaja pääministerinä, Paul Reynaud myöhemmin Churchillille esittämässään lausunnossa totesi, oli liittoutuneiden Norjan-sotaretken epäonnistumisen eräänä keskeisenä syyinä juuri tämä tosiasia. Norjaan huhtikuussa 1940 lähetetyt joukot ja niiden johtohan olivat suurimmaksi osaksi samoja, jotka oli ollut tarkoitus lähettää Narvikiin jo kuukautta aikaisemmin.²⁾

☆☆☆

Ranskassa oltiin tietoisia siitä, ettei Suomen ylin sotilasjohto jaksanut uskoa avustussuunnitelmien onnistumiseen. Ganeval oli painanut mieleensä marsalkan sanat tämän lausussa tammikuussa Pariisiin ensimmäiselle konsultaatiomatkalleen lähteneelle yhdysupseerille: "Oletteko te tulleet tänne ainoastaan pitkittämään kuolinkamppailuamme?"³⁾ Länestä, etenkin Ranskasta vastaanotetut vanhentuneet sotatarvikkeet eivät vastanneet suomalaisten odotuksia, olletikin kun niitä toimitettiin liian myöhään ja liian vähän. Suomeen tarkoitettujen apuvoimien määrästä ja saapumisajasta annetut ristiriitaiset lupaukset aiheuttivat vielä vakavamman pettymyksen.

Silti Ganeval näki lopullisen ratkaisun tekijät oikeissa suhteissaan: "Suomalaiset eivät taipuneet siksi, että he pelkäsivät liittoutuneiden toiminnan aiheuttavan saksalaisten reaktioita", hän raportoi Pariisiin Moskovan rauhan jälkeen. "He olivat epäilemättä täysin selvillä näiden vastatoimenpiteiden todennäköisyydestä ja niiden voimasta... Tosiasiassa he antoivat kuitenkin periksi siitä syystä, että heidän rintamajoukkonsa olivat äärimmäisen kulutetut ... eivätkä he olisi voineet toivoa pitävänsä puoliaan edes keliriksoon saakka."⁴⁾

Poliittisesti Suomen tukeminen tuntui Ranskasta Moskovan rauhan jälkeenkin perustellulta, katsottiinhan että tämä rauha merkitsi pikemminkin vain tulitaukoa.⁵⁾ Taistelut eivät tosin puhjenneet uudelleen niin nopeasti kuin keväällä 1940 odotettiin. Mutta kun aseet

-
- 1) Kuljetukseen ja lentokenttien keliriksoon liittyvistä ongelmista mainittu 20. 2. 1940 pty neuvottelumuistio. Ks. Apu jota ei pyydetty, ss. 154, 241 ja 278.
 - 2) Reynaud'n päiväamäitän muistilpano Churchillia varten; S.H.A.T. 02 P: Comité d'études militaires interrallié 1939/1940 — Plans de défense; Interventions militaires des Alliés — Norvege.
 - 3) Kenraali Ganevalin mainittu haastattelu. Tämä vahvistaa Engiannin Helsingin-lähettilään Snow'n ulkoministeri Halifaxille välittämän vastaavan tiedon: 10. 1. 1940 pty sähkö n:o 2, Further Correspondence respecting Scandinavia and the Baltic States (XXI11), 283; FO 419/34, Public Record Office, Lontoo. Mannerheimin reaktioista ks. myös Ganevalin 11. 3. 1940 pty sähkö n:o 13—14 (S.H.A.T. 092 P 350), jossa hän kertoo marsalkan masentuneen apuretkikunnan vahvuuksista ja saapumisajasta annetuista ristiriitaisista tiedoista.
 - 4) Ganevalin 28. 3. 1940 Helsingissä pty kirje kenraali Gamelinin esikuntatoimiston päällikölle (chef du cabinet) ev Petibonille, ibidem, 2/3.
 - 5) Vrt. saman ja Tannerin näkemyksiä. Peltier'n 15. 3. 1940 pty sähkö n:o 26; ibidem

alkoivat jälleen rajoillamme puhua, niiden joukossa myös ne kymmenet ranskalaiset tykit jotka eivät olleet ehtineet talvisotaan, Ranska ei ollut enää tapahtumasta hyötymässä.